

A. SENIAUSIEJI LIETUVOS GYVENTOJAI

Mūsų krašto istorija tęsiasi jau 12 000 metų. Lietuva susilaukė gyventojų X tūkstantmetyje prieš Kristaus gimimą, kai tik ledynai, kurie dengė dabartinę Lietuvos teritoriją, pasitraukė į šiaurę. Pirmieji šių kraštų gyventojai buvo medžiotojai. Pradžioje jie medžiojo mamutus ir šiaurės elnius. Vėliau, klimatui atšalus, miškuose ėmė rasti briedžių, taurų, šernų, stirnų, daugybė įvairių kailinių žvėrelių. Žmonės juos medžiojo lankais su strėlėmis ir ietimis. Ežerų ir upių vandenyse tinklais ir žeberklais jie gaudė žuvis.

Apie 2500 m.p.Kr. taikus gyvenimas rytinėse Baltijos teritorijose baigėsi. Į senųjų europiečių gyvenamas vietas atsikėlė ateiviai iš pietų. Tai buvo karingos indoeuropiečių gentys, kurios atėjo, tiksliau atėjo, iš Azijos ir Europos stepių. Pietų Europoje jos nukariavo turtingą Senosios Europos kultūrą, išmoko žemdirbystės, susimaišė su tų vietų gyventojais ir patraukė šiaurės link. Šie ateiviai ir čiabuviai gyventojai, keletą šimtų metų pagyvenę vieni šalia kitų, tapo *baltais*. Baltų genčių raida užtruko beveik 1000 metų. Maždaug V–VI amžiuje jau buvo susiformavusios visos šiandien žinomos baltų gentys: *kuršiai, prūsai, jotvingiai, žiemgaliai, žemaičiai, latgaliai, lietuviai, sėliai*.

Baltai gyveno atskiromis šeimomis ar gentimis. Apsigyventi jie stengėsi palei upes, nes upėmis buvo galima keliauti ir susisiekti vieniems su kitais. Prie upių žmonėms buvo patogų gyventi ir dėl kitokių priežasčių: upėse veisėsi daug žuvų, be to, čia pat plytėjo plačios pievos, kur galėjo ganytis gyvuliai. Taigi gyventojai vertėsi gyvulininkyste, žemdirbyste, bitininkyste, medžiokle ir žvejyba. Žemę arė arkliais, naudodami žagrę, o vėliau ir geležinį noragą. Sėjo žmonės daugiausia rugių ir avižų, šiek tiek kviečių ir miežių. Daržovių beveik niekas nežinojo, gal tik ropes teaugindavo. Be to, sėdavo linų, iš kurių priausdavo nuostabių audeklų. Iš gyvulių daugiausia laikydavo arklius. Laikyti daug karvių, jaučių, avių, ožkų ir kiaulių negalėjo, nes buvo sunku gauti pašaro žiemai. Visa, kas žmonėms ir ūkiui buvo reikalinga, mūsų protėviai gaminosi patys. Pačių nukaltais dalgiais ir

pjautuvais kirto javus, pjovė šieną, grūdus maldavo naminėmis girnėmis. Namie verpdavo, ausdavo, droždavo medines klumpes, vijo virves, o iš virvių pindavo vyžas. Statybai ir kurui naudodavo mišką, kuris niekam nepriklausė. Miške jie galėdavo prisimedžioti visokios žvėrienos, čia rasdavo ir visokių kitokių gėrybių: uogų, grybų, riešutų.

Šeimos tada buvo patriarchalinės. Į tėvą paprastai žiūrėjo kaip į šeimos galvą, kaip į rūstų teisėją, kuris gali smarkiai bausti. Motiną vaikai mylėjo kaip šeimos gerovės, laimės ir ramybės saugotoją. Suaugę vaikai pasistatydavo savo namus ir pradėdavo savo atskirą ūkį, bet kaip ir visi giminės laikydavosi draugėje, vieni kitiems padėdavo, kartu į karą eidavo ir nuo priešų gindavosi.

Ne visi gyventojai turėjo vienodą turtą. Vieni buvo darbštesni, gabetesni, kiti – tingūs ir nesumanūs. Vienų šeimos buvo didelės, turinčios daug sveikų darbininkų, kitų – negausios, paliegosios. Todėl pamažu tarp gyventojų atsirado nelygybė. Iš turtingesnių ir galingesnių šeimų iškildavo vadų, vyresniųjų. Juos vadino *kunigais, rikiais, kunigaikščiais*. Greta jų atsirado neturtingų žmonių, susidarė paprasta liaudis. Lietuvos gyventojai anksti turėjo išmokti gintis nuo priešų. Tam tikslui pradėjo statyti pilis. Jas statydavo aukštumose, ant kalnelių, dviejų upių santakoje ar prie pelkių. Pilyms priglausdavo apylinkės gyventojus su visu jų turtu užpuolimo atveju, bet įgulos čia buvo laikomos net ir taikos metu. Kariai turėjo kardus, šalmus, šarvus ir ietis.

Pinigų tuomet mūsų krašte žmonės dar nežinojo. Kai ko nors prireikdavo, išsimainydavo. Pirkliai daugiausia atvykdavo upėmis. Jie atveždavo druskos, geležies, stiklo, ginklų. Visa tai išmainydavo į brangius kailius, vašką, dervą, gintarą. Mūsų gintaras pasiekdavo ne tik kaimynus, bet ir Kaukazą, Mažąją Aziją, Graikiją, Dunojumi – Romą, o Reinu – net Angliją. Tai liudija archeologiniai radiniai.

B. SENŪJŲ BALTŲ TIKĖJIMAS

Žmonių gyvenimas rūsčioje gamtoje buvo labai sunkus. Jie visą laiką jautė apie save kažkokią stiprią jėgą, kuri valdo pasaulį, nuo kurios viskas priklauso. Žmonės prieš ją jautėsi menki ir bejėgiai. Gamtos reiškinių jie dar nesuprato. Tada jiems atrodė, kad pasaulyje yra kažkokia dievybė, kuri viską valdo ir tvarko. Žmogus matė, kad žolė ir medžiai auga, kad gyvuliai, kaip ir žmonės, gimsta, gyvena ir miršta. Jam atrodė, kad viskas aplinkui gyva: ir saulė, ir mėnuo, ir žvaigždės, ir ugnis, ir žemė. Ateina žmogus į mišką – visokių balsų jame pilna: ar tai se-

no medžio šaka kur nors sugirgžda, ar lapai sušlama, ar vėjas sukaukia. Ir rodosi jam, kad čia tikrai kažkokia dvasia gyvena, kad visi miško garsai – tos dvasios darbas. Nuo seno baltų protėviai garbino Žvėrių viešpatį ir Vandenu viešpatį, bet pamažu juos į mažiau garbingą vietą nustūmė Dangaus viešpats – Dievas. Senovėje žmonės manė, kad kiekvienas gyvas padaras, ypač naminiai gyvuliai, turi savo dvasią (ar dievą?) globėją. Žemės globėja buvo *Žemyna*, bites globojo *Austėja*, laukus saugojo *Lauksargis*, ugnies saugotoja buvo *Gabija*. Baltai garbino įvairias namų ir miškų dvasias – *medeines*, *krūmines*, *ežerines*. Jie tikėjo, kad šalia žmonių gyvena *aitvarai* ir *kaukai*, kurie žmonėms neša laimę ar nepasisekimą, *laumės* ir *raganos*, kurios visur žmogų sekioja, kartais padeda jam, o kartais kenkia. Jie garbino saulę, kuri duoda gyvybę ir šilumą, garbino mėnulį ir žvaigždes; kai kuriuos kalnus, upes ar akmenis laikė šventais. Šventi buvo ir kai kurie gyvuliai, pavyzdžiui, tauras, žaltys ir kiti. Žalčius net savo namuose laikydavo ir pienu girdydavo, nes tikėdavo, kad jie namams atneša laimę. Žmogus stengėsi neužrūstinti aplink jį gyvenančių dvasių, norėjo, kad šios jam būtų palankios. Tam jis atlikdavo įvairias apeigas: aukų kalnuose dėdavo aukas, skersdavo naminius gyvulius, kūrėdavo šventąją ugnį. Vietos, skirtos dievams nuraminti, vadinosi *alkais* ar *romuvomis*. Šventose vietose baltai mėgo statyti dievų figūreles – *stabus*, o kai kur ir nemažas medines šventyklas. Žmonės karštai trokšdavo išigyti dievų palankumą, tik dažnai nežinodavo, kaip tai pasiekti. Pamažu ėmė rasti tokių žmonių, kurie pradėjo mokyti kitus, kaip reikia dievus garbinti. Atsirado *burtininkų*, kurie mokėjo pagydyti daugelį ligų ar nulemti ateitį, *žynių*, kurie teigė, kad gali susikalbėti su dievais, įvairių *krivių*, *vaidilų*, kurie saugojo senovės papročius ir apie protėvių žygius dainas dainavo, pasakas sekė.

Senieji Lietuvos gyventojai tikėjo, kad po mirties žmogaus vėlė lieka gyva, tik atsiskiria nuo kūno ir keliauja kažkur į kitą pasaulį (skrenda į *dausàs*) arba pereina į žoles, medžius ar net gyvulius. Mirusiuosius jie laidojo įvairiai: kartais pilkapiuose, t.y. atiduodavo žemei, bet labai dažnai degindavo. Kartu su žmogumi degindavo ir jo žirgus, ginklus, drabužius, valgi, tikėdami, kad tie daiktai bus mirusiam reikalingi aname pasaulyje. Ginklų, darbo įrankių ir papuošalų dėdavo ir į kapa. Žmonės tada tikėjo, kad nėra aiškios ribos tarp gyvųjų ir mirusiųjų, todėl visai nebijojo mirties.

Archeologiniai tyrinėjimai rodo, kad antrajame amžiuje po Kristaus dabartinėje Lietuvos teritorijoje jau buvo susidariusi savita, turtinga, mažai svetimų įtakų paliesta kultūra, nė kiek ne primityvesnė už kitų to laiko Europos tautų kultūrą. Senovinės iškasenos, ypač aukso, sidabro, bronzos papuošalai, stebina savo grožiu ir skoningumu.

C. LIETUVOS VALSTYBĖS SUSIDARYMAS

Lietuvos vardas (*Litua*) pirmą kartą paminėtas 1009 metais lotyniškai parašytame metraštyje „*Annales Quedlinburgenses*“. Vėliau Lietuvą minėjo vienas rytų slavų metraštininkas. 1049 metais jis rašė: „Kunigaikštis Jaroslavas išžygiavo prieš Lietuvą“. Taigi pasaulis apie Lietuvą sužinojo gana vėlai. Tačiau tada Lietuva dar nebuvo valstybė, o ir lietuvių tauta dar nebuvo galutinai susiformavusi.

Nuo senų laikų lietuviai gyveno atskiromis giminėmis ir neturėjo vieno valdovo. Giminių vadai vėliau tapo kunigaikščiais. Stipresnis ir gabesnis kunigaikštis priversdavo kitus klausyti. Be to, ir patys žmonės pradėjo suprasti, kad visiems kartu lengviau gintis nuo priešų. Tuo metu lietuvių kaimynai buvo latviai, rytų slavai (rusai, gudai, ukrainai) ir vakarų slavai (lenkai, kašubai). Kai vokiečių pirkliai, atplaukę Baltijos jūra į latvių žemę, 1201 metais įkūrė Livonijos (Kalavijuočių) ordiną, Lietuva įsigijo naują ir labai pavojingą kaimyną. Kiek vėliau Vakarų pasienyje įsikūrė kitas vokiečių riterių ordinas – kryžiuočiai.

Stiprėjantys kaimynai ir nuolatinės kovos su jais skatino lietuvių gentis vienyti. Lietuvos žemės pradėjo jungtis, atsirado ir pirmieji suvienytų teritorijų valdovai. Tikslių istorinių žinių apie juos nėra. Viename 1219 metų dokumente paminėti penki vyresnieji Lietuvos kunigaikščiai. Vienas iš jų buvo *Mindaugas* – pirmas gerai žinomas Lietuvos valdovas.

Nelengva buvo Mindaugui vienyti Lietuvą. Vieni kunigaikščiai geruoju pasidavė jo valdžiai, o kitus jis privertė jėga sau tarnauti. Savo brolius ir kitus giminės jis vijo iš gimtųjų žemių arba žudė. Kai kuriuos kunigaikščius Mindaugas vertė grobti žemes už Lietuvos ribų, o pats savindavosi jų tėvonijas. Mindaugo sukurta Lietuvos valstybė sujungė didžiąją dalį baltų žemių: žemaičius, lietuvius, aukštaičius, pietinę kuršių ir šiaurinę jotvingių dalį. Už valstybės ribų liko tos prūsų ir žiemgalių žemės, kurias dar XIX amžiaus pradžioje spėjo užgrobti Kryžiuočių ir Kalavijuočių ordinais.

Taikos ir ramybės Mindaugo Lietuvoje nebuvo. Livonijos ordinas ir kryžiuočiai tik ir laukė progos užpulti vis stiprėjantį Lietuvos valdovą, kuris, sukūręs valstybę, neleido jiems brautis į lietuvių žemes. 1236 m. Kalavijuočiai paskelbė pirmąjį kryžiaus žygį į Lietuvą. Jie žiauriai plėšė ir žudė Šiaurės Lietuvos gyventojus. Bet grįžtančius iš žygio grobikus prie Saulės (Šiaulių) pasitiko ir sumušė žemaičių kariuomenė. *Saulės mūšis* parodė, kad Lietuva jau tampa rimta jėga. Po skaudaus pralaimėjimo ties Saule vokiečių ordinais nutarė bendromis jėgomis nio-

koti pagonis ir 1237 m. susivienijo. Pavojus jaunai Lietuvos valstybei dar labiau padidėjo.

Neramu buvo ir pačioje Lietuvoje: prieš Mindaugą vienijosi nepatenkinti jo valdžia kunigaikščiai. Tada ir paaiškėjo, koks gudrus buvo Mindaugas, tokiais sunkiais ir neramiais laikais išsaugojęs savo sukurta valstybę ir įvedęs Lietuvą į Europos valstybių tarpą. Kad sustabdytų kryžiaus žygius į Lietuvą, pirmiausia Mindaugas nusprendė krikštytis. 1251 metais Livonijos ordino magistras pakrikštijo Mindaugo šeimą ir daugelį karių. Nors visas kraštas liko ištikimas senajam tikėjimui, bet, valdovui priėmus krikštą, 1251 metai laikomi Lietuvos krikšto pradžia. Mindaugo krikštas buvo apgalvota politinė akcija: Lietuva – didelė ir galinga valstybė su krikščioniu valdovu priešakyje pasidarė lygi su kitomis Europos valstybėmis. 1253 metais Mindaugas tapo pirmuoju Lietuvos karaliumi, o jo žmona Morta – pirmąją Lietuvos karaliene. Tačiau už karaliaus karūną teko brangiai sumokėti: didelę dalį Žemaitijos ir Kuršo Mindaugas turėjo atiduoti ordinui. Žemaičiai neketino geruoju pasiduoti vokiečiams, ir juos užkariauti jėga pasidarė svarbiausias ordino tikslas. Popiežiui paskelbus naują kryžiaus karą prieš pagonis, į kuršių ir žemaičių žemes buvo pasiūsta gausi ordino kariuomenė. 1260 m. prie Durbės ežero ji susirėmė su žemaičiais ir buvo visiškai sutriuškinta. *Durbės mūšis* buvo didžiausia žemaičių pergalė prieš ordiną XIII amžiuje. Po jos prasidėjo ordino pavergtų tautų sukilimai, kurie ilgam atitraukė vokiečių riterių jėgas nuo Lietuvos.

Mindaugas ir du jo sūnūs buvo nužudyti 1263 metais. Po jo mirties prasidėjo kunigaikščių kovos dėl valdžios, kurios labai silpnino taip sunkiai sukurta Lietuvos valstybę. Visas kraštas ir toliau liko pagoniškas.

D. VILNIAUS MIESTO ĮKŪRIMAS

Vilniaus miesto įkūrimo laiką slepia amžių migla. Niekas nežino tikros jo gimimo datos. Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Vilnius paminėtas 1323 metais, kunigaikščio Gedimino laikais, tačiau aišku, kad Vilnius atsirado kur kas anksčiau nei Lietuvą pradėjo valdyti Gediminas (jis valdė nuo 1316 iki 1341 metų). Liaudis ir praeitų šimtmečių rašytojai sukūrė legendą, kad Vilnių įkūrė kunigaikštis Gediminas. Štai ką ji pasakoja.

...Seniai seniai toje vietoje, kur dabar dunkso Vilniaus miestas, užė, šlamėjo tamsios girios. Į jas retai įžengdavo žmogaus koja, tai buvo paukščių ir žvėrių ka-

ralija. Kartą didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas susiruošė medžioti šiose giriose. Su didžiuliu palydovų būriu jis atvyko iš savo sostinės Trakų. Šauni buvo medžioklė. Vaikydamas sužeistą taurą, Gediminas atsidūrė pačiame girios viduryje. Artėjo naktis, į Trakus grįžti buvo vėlu, ir Gediminas nutarė nakvoti aukšto kalno papėdėje, kur Vilnia įteka į Nerį. Tą naktį jis susapnavo keistą sapną. Sapne jam pasirodė didžiulis vilkas, kuris stovėjo ant aukštojo kalno, buvo su geležiniais šarvais ir staugė taip, tarsi jo viduje būtų buvę šimtas vilkų. Rytą kunigaikštis paprašė savo žynį Lizdeiką išaiškinti, ką tas sapnas reiškia.

– Didysis kunigaikšti! Dievai nori, kad šioje vietoje tu pastatytumei pilį, kuri bus tvirta kaip geležiniai vilko šarvai. Garsus vilko staugimas reiškia, kad garsas apie pilį pasklis plačiai plačiai po pasaulį.

Gediminui patiko toks sapno aiškinimas ir jis dviejų upių santakoje pastatė pilį, apie kurią vėliau išaugo miestas. Miestui davė Vilniaus vardą, nes per jį tekėjo Vilnios upė.

Tokia yra legenda. Istorinė tikrovė, be abejo, kitokia. Pilis šioje vietoje buvo pastatyta pirmiausia dėl patogios geografinės padėties. Dviejų upių santaka ir aukštos kalvos gerai ją saugojo nuo priešų. Be to, Vilnios ir Neries upėmis buvo galima prekiauti. Gediminas pasinaudojo strateginėmis šios vietovės ypatybėmis. Jis perkėlė čia sostinę ir pastatė naują pilį. Daug kartų į Vilnių buvo įsiveržę priešai, miestas ne kartą buvo sudegintas, bet pilies niekas neįstengė paimti. Gediminas rašė laiškus ir siuntė šauklius į Vakarų Europos miestus, kviesdamas atvykti iš ten į Vilnių amatininkus, pirklius. Jis norėjo, kad atvykėliai būtų naudingi Lietuvai – išmokyti lietuvius amatų ir prekybos gudrybių. Gediminas buvo gabus ir išmintingas valdovas. Jo valdymo metais Vilnius tapo Lietuvos politiniu centru, čia prasidėjo judresnis gyvenimas, pakilo miestiečių gerovė.

E. VYTAUTAS DIDYSIS – LIETUVOS VALDOVAS

Vytautas buvo vienas žymiausių valdovų ne tik Lietuvos, bet ir Europos istorijoje. Jis valdė šalį nuo 1392 iki 1430 metų. Lietuva nei iki Vytauto, nei po jo nebeturėjo tokio valdovo. Tada Lietuvos ribos siekė nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Vytautas pirmiausia stengėsi sutvarkyti valstybės vidaus reikalus: pašalino neklusnius kunigaikščius, į jų vietą paskyrė patikimus žmones, suteikė didelę valdžią bajorams. Bajorai darėsi vis turtingesni ir įtakingesni, o valstiečiai vis labiau

nuo jų priklausomi. Dauguma valstiečių tapo baudžiauninkais, ir Lietuvoje pamažu įsigalėjo baudžiava.

Vytautas toliau stiprino valstybę. Jis kariavo dėl žemių su Maskva, su Krymo totoriais, bet didžiausias jo ir Lietuvos priešas buvo kryžiuočiai. Siekdamas išgelbėti savo kraštą nuo baisaus pavojaus, Vytautas turėjo parodyti daug išminties, drąsos ir gudrumo. Sudaręs taikos sutartis su keliais Rusijos kunigaikščiais ir užsitikrinęs taiką Rytuose, jis ėmė ruošti lemiamai kovai prieš ordiną. Vytautas subūrė kariuomenę iš didžiulės Rytų ir Vidurio Europos teritorijos – apie 60 tūkstančių žmonių. 1410 metais Vytauto vadovaujama kariuomenė ties Griunvaldu ir Tanenbergu visiškai sutriuškino kryžiuočių ordino galybę. Tai buvo istorinės kautynės, išgelbėjusios nuo kryžiuočių ne tik Lietuvą, bet ir daugelį Europos kraštų. Lietuvos istorijoje jos minimos *Žalgirio mūšio* vardu. Pasibaigus didžiajam karui, Lietuvai atėjo ramybės, poilsio ir vidaus tvarkymosi metai. Kraštas turtėjo, augo miestai, atsirado pirmosios mokyklos. Valstybės sudėtis tautybės ir tikėjimo atžvilgiu buvo įvairi, tačiau kiekvienas gyventojas didžiavosi, kad yra Lietuvos pilietis. Santykiai su kaimynais aprimo. Tačiau Vytautas gerai suprato, kad jo tėvynė nėra visai laisva. Mat po to, kai jo pusbrolis Jogaila tapo Lenkijos karaliumi ir kraštas buvo oficialiai apkrikštytas (1387 m.), Lietuva su Lenkija buvo susieta unijos ryšiais. Vytautas jautė, kad jo gyvenimo tikslas dar nepasiektas, kol Lietuva nėra nepriklausoma valstybė. Jis nusprendė vainikuotis Lietuvos karaliumi ir išardyti sąjungą su Lenkija. Vytauto sumanymui pritarė Vokietijos imperatorius, kuris bijojo, kad kaimyninė Lenkija per daug nesustiprėtų. 1430 m. rugsėjo mėnesį jis išsiuntė Vytautui ir jo žmonai karaliaus ir karalienės vainikus. Bet karaliaus vainiko Vytautas nesulaukė. Lenkai, negalėdami kitaip suardyti Vytauto planų, patykojo vokiečių pasiuntinius, iš pasalų juos užpuolė ir vainikus pagrobė. Susijaudinimas ir nerimas pakirto Vytauto sveikatą ir jis atgulė į ligos patalą. Vytautas mirė 1430 metų spalio 27 dieną, turėdamas apie 80 metų. Taip jis ir nespėjo pasiekti svarbiausio savo gyvenimo tikslo – gražinti Lietuvai visišką nepriklausomybę.

Istorinės kronikos teigia, kad Vytautas buvo neaukšto ūgio. Ir sulaukęs žilo plauko, pasižymėjo nepaprasta energija. Kalbėjo jis mažai, bet visuomet svariai, kartais mėgdavo pajuokauti. Buvo labai uolus ir darbštus: nė viena minutė jam ne-nueidavo niekais. Didžiausias malonumas po darbo jam buvo medžioklė ir šachmatai. Vytautas buvo labai griežtas, bet teisingas: nusikaltėlius bausdavo labai žiauriai, bet mokėdavo būti švelnus ir geras. „Gerumu ir pikčiausią žvėrį prisijaukinsi“, – sakydavo valdovas.

Vytautas mėgdavo kalbėtis ir tartis su protingais žmonėmis, išminties mokėsi iš senosios kartos. Bendraudamas su kitataučiais, stengėsi ką nors nauja išmokyti, sužinoti ir pritaikyti Lietuvoje. Jis buvo tikrai gabus žmogus, be lietuvių kalbos, mokėjo rusų, lenkų, vokiečių, lotynų ir totorių kalbas.

F. VALSTYBINIAI LIETUVOS SIMBOLIAI

Vienas svarbiausių ir garbingiausių valstybės atributų yra jos *herbas*. Tai neatskiriama kiekvienos valstybės istorijos dalis. Kuo herbas senesnis, tuo sudėtingesnė jo istorija, dažnai pagražinta legendomis ir padavimais, poetų apdainuota. Herbas siuvinėjamas vėliavose, spausdinamas knygoje, lipdomas ant pastatų. Visa tai galima pasakyti ir apie Lietuvos herbą – Vytį.

Vyčio herbas yra vienas iš seniausių valstybinių simbolių Europoje, turintis beveik 600 metų istoriją. Vytis – tai baltas raitelis su iškeltu kalaviju dešiniojoje rankoje ir su skydu su dvigubu kryžiumi ant kairiojo peties. Herbo fonas tamsiai raudonas.

Pirmą kartą Vytis buvo pavartotas 1387 metais Lietuvos kunigaikščio Jogailos antspaude, kai Jogaila buvo išrinktas Lenkijos karaliumi. Heraldinis raitelis greitai tapo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės herbu. Vyčio herbas išliko beveik nepakitęs per visą LDK gyvavimo laikotarpį. Jis buvo vartojamas ne tik valstybės reikaluose, bet ir viešajame Lietuvos gyvenime, netrukus jis pasidarė neatskiriama įvairių švenčių ir apeigų dalimi. Vyčio nesugebėjo išguiti nė caro valdžia: sunkiais carinės Rusijos priespaudos metais Vilniaus miestui ir Vilniaus gubernijai buvo leista jį vartoti. 1919 metais Vytis tapo nepriklausomos Lietuvos respublikos herbu. Pokario laikais Vyčio simbolis buvo laikomas priešinimosi tarybų (sovietų) valdžiai ženklu ir buvo uždraustas. Vytis vėl tapo Lietuvos herbu 1990 metais.

Vytis yra mūsų istorijos paminklas ir visos tautos nuosavybė. Tai garbinga, amžių pašventinta lietuvių tautos emblema.

Lietuvos *tautinė vėliava* susideda iš trijų horizontalių vienodo pločio juostų: geltonos-žalios-raudonos. Tokia vėliava buvo priimta 1918 metais. Trispalvės vėliavos reikšmė gali būti aiškinama įvairiai. Geltona spalva reiškia saulę, o saulė – šviesos simbolis. Nuo seno šiai spalvai teikiamos kilnumo, dorumo, protingumo prasmės. Žalia spalva – tai gamtos grožis, jos miškai ir pievos. Ji taip pat gyvybės ir vilties spalva. Raudona simbolizuoja kraują, pralietą už tėvynę. Panašiai šios

spalvos aiškina ir kituose Europos kraštuose, tik vienur labiau išplečiama, kitur susiaurinama vertybių skalė. Lietuviškai vėliavai spalvų buvo ieškota liaudyje ir jų parinkimą nulėmė tautinių audinių spalvų deriniai. Mokslininkai mano, kad tautinių vėliavų spalvos – tai ne valdžios nutarimais sukurtos spalvos, bet kilusios iš liaudies, jos gyvena tautos sąmonėje ir yra nemirtingos.

Lietuvos himnu tapo Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“. Vincas Kudirka buvo įžymus XIX amžiaus visuomenės veikėjas, lietuvių tautinio atgimimo žadintojas, rašytojas, publicistas. Jis buvo ir nedidelių muzikos kūrinių autorius. Pirmą kartą jo „Tautiška giesmė“ buvo viešai sugiedota 1905 metais. Lietuvos himnu ji tapo 1918 metais, tačiau po ilgų ir karštų ginčų. Vieniems nepatiko jos tekstas, kiti kritikavo jos muziką. Vargu ar Vincas Kudirka galėjo įsivaizduoti, kiek daug jo giesmė turės ir šalininkų, ir priešininkų. Respublikos himnu „Tautiška giesmė“ buvo iki 1950 metų. Vėliau, iki 1988 metų, lietuviai turėjo kitą – Tarybų Lietuvos – himną. Dabar vėl visa Lietuva gieda savo laisvės himną – Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“. Ne kiekvienai dainai toks likimas...

Tautiška giesmė

1. Lietuva, Tėvyne mūsų,
Tu didvyrių žeme,
Iš praeities Tavo sūnūs
Te stiprybę semia.	2. Tegul Tavo vaikai eina
Vien takais dorybės,
Tegul dirba Tavo naudai
Ir žmonių gėrybei.
3. Tegul saulė Lietuvoj
Tamsumus prašalina.
Ir šviesa, ir tiesa
Mūs žingsnius telydi.	4. Tegul meilė Lietuvos
Dega mūsų širdyse,
Vardan tos Lietuvos
Vienybė težydi.